

Tijdschrift voor Tandheelkunde

AUG./SEPT. 1937 XLIV JAARGANG AFLEVERING 8/9

REDACTIONEEL GEDEELTE

DE MAATSCHAPPIJ VERGADERING

2 en 3 Juli.

De Maatschappij groeit; de jaarverslagen getuigen van een voortdurende toename van het ledental, de afdelingen zien hun gewestelijke collegialen kring steeds dichter worden en als biologisch verschijnsel splitsen zich hier en daar kleinere gebieden af onder vorming van nieuwe eenheden. De afdelingen groeien dus niet alleen, maar ook hun aantal vermeerdert. Vernamen wij niet uit 's voorzitters mond dat ook Friesland voortaan als zelfstandige afdeling een tandheelkundig leven gaat leiden?

Deze vermeerdering des Mij.-gezins heeft voor de leden, die hierbij geen rechtstreeksch belang hebben, toch ook nog voordeelen: zij schept het vooruitzicht op voordien onontdekte plaatsen, geschikt voor de zomer-bijeenkomst. Men was op dat stuk in het D.B. al lang au bout de son latin en bezig aan de derde ronde langs de welhaast klassiek geworden regionale centra. De (thans) op één na jongste afdeling heeft het nieuwe perspectief geopend door de zomervergadering in haar hoofdplaats te nooden en ook hier heeft de bekoring van het nieuwe haar uitwerking niet gemist; met voldoening constateerde v a n H e e m s k e r c k - D ü k e r, in zijn welkomstwoord namens de recipieerende afdeling, dat het aantal deelnemers aan de door de regelingscommissie geboden attracties de verwachting had overtroffen. Zij, die zich 'door de opwekking van H u u r m a n en de zijnen naar het Gooi hebben laten lokken, zullen meer dan voldaan naar hunne haardsteden zijn teruggekeerd; wat de regelings-commissie den leden te genieten heeft voorgezet waren de aestetische en technische specialités de la maison: Dudok's schepping, het Hilversumsche raadhuis, de landschappelijke schoonheid der Loosdrechtsche plassen en het geluidsnest der radio-luistervinken: de Avro-studio.

Maar aan deze divertissementen gingen de zaken vooraf. In een der zalen van het in moderne zakelijkheid verrezen hotel Gooiland begroette *Brugman*, als nieuwe Mij.-voorzitter de uit alle windstreken verzamelde leden met een kort openingswoord.

Een der ingekomen stukken was aldra aanleiding tot een bizondere plechtigheid: het verleenen van de hoogste onderscheiding welke de Maatschappij te vergeven heeft. Door een aantal leden was aan het H.B. een verzoekschrift gericht om den heer *A. A. H. Hamer* te benoemen tot eere-voorzitter. Bij het H.B. was dit initiatief in goede aarde gevallen en het gevolg was een voorstel van dezelfde strekking. In zijn toelichting memoreerde de voorzitter de verdiensten van den voorgedragene als pionier der Nederlandsche tandheelkunde en eerste voorzitter van de Mij. Diens 50-jarig tandarts-jubileum en het bereiken van den 70-jarigen leeftijd waren — naar ook het adres motiveerde — de aanleiding tot deze hoogste onderscheiding. Bij de vergadering vond het voorstel een gunstig onthaal en met applaus betuigden de aanwezigen hun instemming en verleenden tevens hiermee hun sanctie. Toen de nieuw-benoemde eere-voorzitter werd binnengeleid ontvingen zij hem met handgeklap, waarna de voorzitter mededeeling deed van het besluit der vergadering, bedoeld om uiting te geven aan de erkentelijkheid der Mij. voor hetgeen de heer *Hamer* voor de professie had gedaan. Als teeken van diens nieuwe waardigheid overhandigde hij den eere-praeses den voorzittershamer. De heer *Hamer*, de onderscheiding aanvaardende, zeide niet te hebben kunnen denken dit symbool uit de vroegere periode nogmaals in handen te krijgen en een terugblik naar die eerste jaren der Mij. deed hem de herinnering terugroepen aan zijn vrienden en medewerkers uit die dagen: wijlen van der Hoeven, Bölger, Leopold Frank en Roeloffs, aan wie ook de beroepsgemeenschap dank verschuldigd is voor hun toewijding aan de gemeenschappelijke zaak. Van de verdiensten hem in de lofrede van Bruske in het Tijdschrift toegedicht, bleef, aldus de eere-voorzitter, niet anders over dan dat hij met liefde het werk had verricht dat hij nuttig en noodig had geoordeeld. Het kwam in de praktijk niet zoozeer op begaafdheid dan wel op toewijding aan. Als men zijn werk in dien geest deed en een beetje geluk had dan was succes verzekerd. Met dezen raad aan de jonge collega's besloot hij zijn dankrede. Van de korte pauze die op deze plechtigheid volgde, maakten velen gebruik om den eere-voorzitter te complimenteeren.

Hierna werd weder voortgegaan met de op de agenda vermelde werkzaamheden.

De voorstellen tot wijziging van het huishoudelijk reglement gin-

gen niet ongedeerd aan het critisch oog der vergadering voorbij. In een daarvan was geadviseerd om de ontworpen „Centrale Raad” te doen bestaan uit de voorzitters van *alle* commissies. Aanstonds wilde Holthaus onderscheid gemaakt zien tusschen de permanente commissies en dezulke van kortstondigen levensduur.

De voorzitter ging mee met het denkbeeld om alleen de voorzitters der eerste categorie in den Centralen Raad te vereenigen, maar behield zich het recht voor om de praeses van een commissie ad hoc, op grond van haar importantie, te kunnen uitnoodigen om in den Raad met adviseerende stem zitting te nemen.

Het Rapport van de Commissie tot Samenwerking tusschen de Ned. Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde en de Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen was blijkbaar zoo overtuigend inzake de wenschelijkheid der beoogde collaboratie, dat niemand er nog iets over op te merken had. Het werd dan ook voetstoots aangenomen, in de hoop, aldus de voorzitter, dat een en ander tot een innige samenwerking op wetenschappelijk gebied zal leiden.

Ook de Mij. is inmiddels op weg naar een leeftijd die het slaan van een mijlpaal rechtvaardigt. In 1939 zal het zoover zijn en reeds had het H.B. zich beraden op welke wijze dit feestelijk zal geschieden. Van achter de groene tafel werd in groote trekken medegedeeld wat men zich voorstelt te doen. Het H.B. hoopt de herdenking van het zilveren jubileum te vieren in samenwerking met het Tandheelkundig Genootschap en de Vereeniging van Ned. Tandartsen, die op dat tijdstip in soortgelijke omstandigheden komen te verkeerren, zij het dan ook van hooger karaat. Onderzocht wordt tevens de mogelijkheid om te zelfder tijd tot meerderen luister een congres van de F.D.I. in ons land te doen houden. Het H.B. koestert wijders het voornemen om een blijvende herinnering aan dat jubileum te verbinden door de historie der Maatschappij te boek te doen stellen, waarvoor uit de archieven der verschillende commissies zal worden geput. Aan de redactie van het Tijdschrift, voor dat doel versterkt met Salomons en van Hasselt zal de uitvoering worden toevertrouwd. Laatstgenoemde, de beste kenner van de lotgevallen der Maatschappij, verklaarde zich op uitnoodiging van den voorzitter bereid als praeses op te treden. Inzake de financieele consequenties zal geen beroep worden gedaan op de leden; het H.B. stelde zich voor tot dat doel een greep te doen in het reservefonds. Het gevraagde crediet van 4 mille werd door de vergadering vlot verleend.

Bij de voorlezning van het jaarverslag van het Tijdschrift voor Tandheelkunde pleitte Flaumenhaft de wenschelijkheid

om eventueele oppositie tegen het Mij.-beleid gelegenheid te bieden haar afwijkende zienswijze te ventileeren in een speciale rubriek, b.v. in den vorm van ingezonden stukken. Een en ander zou, meende hij, de belangstelling in vraagstukken de Mij. betreffende ten goede komen. De voorzitter zegde overweging van het denkbeeld toe.

Bij wijze van tusschengerecht oefende Becker critiek op het beleid van de C.Z.C., zulks naar aanleiding van de steeds stijgende uitgaven, verbonden aan de bemoeiingen der commissie. Zonder te willen afdingen op het vele werk waarvoor haar waardeering toekwam, wenschte hij meer zichtbaar resultaat in den vorm van statistisch materiaal, waaruit de verhouding tusschen omvang en kosten der tandheelkundige ziekenfonds-hulp duidelijk zou zijn af te leiden. Met name om daaraan de stelling te kunnen toetsen, dat periodieke conserveerende behandeling relatief geringe geldelijke offers met zich brengt. Voorts meende hij dat de politiek der C.Z.C. niet zoozeer verankerd was in de principes der Mij. op het stuk van ziekenfondshulp dan wel ingegeven door den wensch om te schipperen en conflicten te vermijden.

Salomons, als voorzitter voor deze critiek ontvankelijk, erkende dat het streven der commissie gericht moest zijn op de beste en in dat verband goedkoopste hulp voor de leden der ziekenfondsen. Zij had echter te maken met min of meer historisch gegroeide en gevestigde toestanden, die inderdaad vaak afwijken van wat de C.Z.C. als ideaal nastreeft. Zij kon echter bij haar optreden de daarbij betrokken belangen niet buiten beschouwing laten. Wat het ontbreken van statistisch materiaal betrof was de C.Z.C. afhankelijk van de sterk varierende administratieve hoedanigheden en accuratesse der betrokken tandartsen, zoodat het kwalitatief en kwantitatief ongelijksoortig materiaal, door de commissie in den loop van den tijd gewonnen, voor ander dan inwendig gebruik voorschijns ongeschikt was. Paerl viel zijn voorzitter bij en schetste de moeilijke omstandigheden waaronder de commissie vaak moest werken en de verrassingen, waarvoor zij niet zelden kwam te staan en die, zooals hij het uitdrukte, de „knokploeg” vaak slapelooze nachten bezorgden. Zoolang hierin geen verandering kwam wilde hij geen critiek aanvaarden.

Nord achtte de opmerkingen van Becker dermate belangrijk, dat hij voorstelde de zaak aan te houden tot de volgende vergadering en laatstgenoemde gelegenheid geven zijn bezwaren nader te ontwikkelen.

De Voorzitter bleek reeds in die richting bij zich zelf een besluit te hebben genomen, zoodat deze aangelegenheid op de jaar-

vergadering opnieuw aan de orde komt, nadat de afdeelingen van de betreffende stukken kennis hebben kunnen nemen.

Nadat de aanwezigen uit een middagmaal nieuwe krachten hadden geput werd de vergadering voortgezet. Of het alleen lag aan het onderwerp of ook aan de onvoldaanheid van velen over het summiere maal dat als diner was voorgespiegeld, wie zal het zeggen? Feit is dat het slot van den Vrijdag onder toenemende spanning verliep met hartstochtelijke discussie over het eene onderwerp dat nog aan de orde kwam en den geheelen avond voor zich opeischte.

Het zag er voor het niet-ingewijde en rustige lid, dat in vol vertrouwen op het bestuursbeleid van het H.B. bereid is zich bij voorbaat te schikken in de consequenties der eens genomen besluiten, zoo redelijk uit, die aanvullende agenda, hem op de valreep nagezonden. Wat lag organisatorisch meer voor de hand dan, nadat besloten was iets op een bepaalde manier te doen, het niet op een andere wijze te probeeren? Het H.B. had het echter noodig geoordeeld een stokje te steken voor mogelijke afdwalingen krachtens het beginsel, dat hetgeen niet verboden is, als geoorloofd mag worden beschouwd. Dies was op het voorlaatste nippertje een bindend besluit aan de vergadering voorgelegd om ten aanzien van de tandheelkundige hulp aan den middenstand, waarvan de organisatie reeds vastgesteld was, geen afwijkingen toe te staan.

Toen de gedachtenwisseling over dit punt van de aanvullende agenda werd vrij gegeven bleek alras waar de tandheelkundige middenstandsschoen knelde. Berkenbosch-Berends opende het vuur en voelde zich groepen om te waarschuwen tegen een voortgaan op den weg, welke de Maatschappij op advies van de commissie-Margadant—Loeb, besloten had te zullen volgen. Zijn grief betrof voornamelijk de samenstelling van het bestuur van de inmiddels gecreëerde Vereeniging voor Systematische Mondverzorging van den Middenstand, hetwelk in meerderheid uit niet-tandartsen bestond en waartegen hij reeds tevoren bezwaar had gemaakt. Verder gispte hij het feit, dat de (inmiddels koninklijk goedgekeurde) statuten en het huishoudelijk reglement der vereeniging niet te voren aan het oordeel van de afdeelingen waren onderworpen, welke statuten (naar hem in het H.B. was medegegeeld) geheel aan de supervisie van de Mij waren onttrokken. De tijd die de Vereeniging noodig had alvorens met haar werk te kunnen beginnen had men in Arnhem niet kunnen wachten en onder den drang der omstandigheden had men daar het initiatief genomen tot een regeling, waarbij de uitvoering geheel in handen was van de tandartsen. Berkenbosch kon de waarde van het

leekenelement in het bestuur als zichtbare waarborg voor de belangen der deelnemers niet inzien en beschouwde het als een blamage voor de tandartsen. De middenstand vormde het grootste deel van de particuliere praktijk en had voldoende getoond vertrouwen te hebben in zijn tandarts. Ten slotte gold nog zijn bezwaar de macht van het bestuur om eventueel de vereeniging te kunnen ontbinden zonder dat de Mij. daar iets tegen zou kunnen doen. De medewerkende tandarts was door dat alles verlaagd tot een soort contractant in zijn eigen praktijk! Ingewonnen rechtsgeleerd advies had hem de overtuiging geschonken dat deze aan handen en voeten gebonden was. De gekozen organisatievorm was, zoo luidde zijn conclusie geen ordening van het middenstandsvraagstuk, maar dictatuur! Daarom verzette hij zich tegen elke verdere uitwerking van de gemaakte regeling, zooals in het voorgestelde b.b. neergelegd en hoopte dat de Commissie-Margadant—Loeb een en ander alsnog in goede banen zou leiden.

Aanstands rees verzet tegen deze wijze van ageeren inzake een reeds genomen besluit. Sanders, hoewel van den aanvang tegenstander van organisatie van tandheekkundige hulp aan den middenstand, was van meening dat, nu deze aangelegenheid in beginsel was geregeld, het de plicht was van elk lid om uitvoering te geven aan het eenmaal genomen besluit. Nord ging nog verder, verklaarde de critiek op het bindende besluit als buiten de orde, aangezien het hier de uitvoering betrof van een reeds genomen beslissing, tegen welke laatste Berkenbosch' critiek in feite was gericht. Laatstgenoemde betoogde nogmaals dat het door de commissie uitgewerkte systeem voor de Mij. onaanvaardbaar was wijl den leden geen zeggenschap was verleend inzake statuten en reglement. De voorzitter oordeelde echter de overeenkomst tusschen Mij. en vereeniging een waarborg dat de belangen der deelnemende tandartsen voldoende zouden worden behartigd.

Vanuit anderen gezichtshoek ontving Berkenbosch tot op zekere hoogte steun. Van der Ven zag geen noodzaak voor de door het H.B. betrachte spoed en evenmin voor een overhaaste behandeling van het voorgestelde b.b. Alvorens een dergelijk belangrijk besluit te nemen, diende het eerst in de afdelingen te worden behandeld. Wat beteekende een half jaar uitstel? Ook Sanders twijfelde aan de urgentie van een overijlde beslissing. Naar hij uit de stemming afleidde (die zich uitte in het den sprekers van meerdere zijden ten deel vallende applaus) scheen het hem toe dat de vergadering niet over voldoende gegevens beschikte om een beslissing te nemen. Conform het huishoudelijk reglement der Mij., zoo oordeelde hij, bleef het voorgestelde b.b. rechtsgeldig tot het

tijdstip der beslissing door de vergadering. Over deze uitlegging van de betreffende reglementaire bepaling ontspoon zich tot meerdere emotie een debat tusschen laatstgenoemde en Mr. N o r d T h o m s o n. De juridisch adviseur betoogde dat een beslissing over het voorgestelde b.b. alleen door stemming en niet door de gedachtenwisseling kon worden genomen. Zoolang het eerste niet had plaats gehad miste het b.b. alle rechtskracht. Uitstel van de beslissing ontnam het H.B. de macht om de tandheelkundige middenstandsvoorziening langs den reeds eerder uitgestippelden weg door te voeren. Ware Sanders' opvatting juist, aldus de juridische adviseur, dan zou door een telkens herhaald uitstel van de stemming een voorgesteld b.b. jarenlang toch van kracht kunnen zijn. Eén uitweg was er: de vergadering schorsen tot een later tijdstip. Al was de vergadering souverain, een besluit zou zij in elk geval moeten nemen door middel van stemming, wilde een voorstel van kracht worden. Ondanks deze argumentatie persisteerde S a n d e r s bij zijn opvatting dat de vergadering het recht had zich nog niet uit te spreken; letter en geest betreffende de bepaling van het H.R. lieten dit toe.

Na dit onbeslist gebleven juridisch dispuut bleef de zaak zelve even brandend als te voren. V i s s e r kwam in opstand tegen de gedachte dat leden der Mij. zich niet moreel gebonden zouden achten door een regeling, die met opoffering van veel tijd en moeite tot stand was gebracht. Een conflict als met Gelderland leek hem ondenkbaar als de commissie een open oog had voor de bezwaren, welke in die afdeeling werden gevoeld. Het bindend besluit kwam hem dan ook onnoodig voor als genoemde afdeeling beloofde niets te zullen doen in strijd met de algemeene beginselen en de commissie toezegde over de geuite critiek niet lichtvaardig heen te stappen. Een aan de uitgesproken wenschen aangepaste uniforme regeling van het middenstandsvraagstuk zou dan tot oplossing der gerezen moeilijkheden voeren.

V a n d e V e n wenschte dat hij, evenals Visser, overtuigd kon zijn van de overbodigheid van een bindend besluit, maar men had behalve met de toegewijde leden ook te maken met de velen, die zich aan de organisatorische totstandkoming der besluiten weinig gelegen laten liggen. Met het oog op deze „kleurlooze massa”, die door middel van het referendum het bindend besluit later moesten bekrachtigen leek het hem niet geraden een besluit te forceeren, waaromtrent zij in geruimen tijd niets hadden vernomen. Hij vreesde dat de Mij. bij aanneming van het b.b. deze leden bij het referendum niet achter zich zou vinden. Dit was voor hem een

reden om te adviseeren de beslissing uit te stellen tot de volgende vergadering.

Met dat al was het niet te verwonderen, dat de betreffende commissie danig in haar wiek was geschoten. *Margadant*, ten zeerste verbaasd over deze onvermoede terugkeer tot een vroeger stadium in het werk der commissie, voelde zich gegriefd door de uitgesproken twijfel aan de werkwijze der gecreëerde vereeniging; deze had met de Mij., waaraan zij in groote mate gebonden was, in den breede overlegd, hoe niet alleen de belangen van de patiënten, maar evenzeer die van de medewerkende tandartsen het best behartigd konden worden. In elk geval moest er zorgvuldig voor gewaakt worden, dat de Vereeniging verre bleef van den schijn, dat het om andere dan sociale belangen te doen was. Krachtens vroegere vergaderingsbesluiten was de commissie gemachtigd om de praktische uitvoering op de thans bestreden wijze ter hand te nemen en er was zelfs ernstig over gedacht om deze in handen te geven van een gereputeerde verzekeringsinstelling in het noorden des lands. Ware dit door gegaan dan had de opponent, die in zijn critiek een étappe achter was, aldus *Margadant*, in plaats van met zijn bezwaren ter vergadering te komen naar Leeuwarden moeten gaan, al was het dan ook niet, zoo voegde hij hem ter geruststelling toe, om te gaan „zitten”! *Nord* wees op het belangrijke crediet dat de commissie voor de uitvoering was toegestaan als bewijs dat de vergadering haar sanctie had gehecht aan haar stelsel, verweet Gelderland sabotage en was niet bereid op zij te gaan voor de stemming in een bepaalde groep tegen een besluit, dat reeds eenige jaren geleden genomen was; op deze manier was besturen onmogelijk, besloot hij.

Intusschen groeide het aantal sprekers dat steeds meer geneigd was de beslissing uit te stellen. De *Voorzitter* verdedigde nogmaals het voorstel, betitelde het als een ontbrekende schakel in den keten van genomen besluiten en zag niet de noodzaak om het voorgestelde b.b. eerst nog de afdeelingen te laten passeeren. Als de afdeeling Gelderland op eigen gelegenheid deze middenstandsmaterie wilde organiseren op grond van het niet-bestaan eener verbodsbepaling, dan was dit een poging om door de mazen van het net te kruipen. *Sanders* daarentegen sloot zich bij *Van der Ven* aan en wilde ook de stemming uitstellen op grond van den geringen tijd, welke den leden was voorbehouden om er over te denken en onderling van gedachten te wisselen. Hij ondersteunde een desbetreffend voorstel niet uit slapheid doch om den goeden geest in de Mij. niet in gevaar en het b.b., indien eenigszins mogelijk, in behouden haven te brengen. Het advies van *Nord* om

het voorstel in te trekken en de vergadering zelf te laten besluiten wat zij wilde, ontmoette tegenstand bij den juridisch adviseur: de vergadering kon hoogstens een motie aannemen, een besluit moest te allen tijde vooraf geconvoceerd zijn. De eenige oplossing leek Mr. Nord Thomson Gelderland te laten verklaren zich tot de jaarvergadering van elk initiatief, in strijd met de besluiten der Mij. te onthouden en de vergadering (zoals hij reeds eerder betoogd had) te schorsen. Berkenbosch Berends verbond aan deze toezegging echter de wederkeerige voorwaarde, dat ook de Mij. niets zou ondernemen, maar tegen deze aantasting van de autoriteit der Mij regende het protesten! In deze geladen atmosfeer kwam ten slotte het voorstel van de Ven—Sanders in stemming; in de verhouding 36—32 werd tot uitstel van beslissing over het felomstreden b.b. besloten.

Gelukkig bleef ook ditmaal de verzoening niet uit. Sanders verklaarde met nadruk dat in dit besluit tot uitstel geen zweem van wantrouwen in het beleid van het H.B. lag opgesloten (hetgeen Van der Velde en Schutte Jr. er in voelden) en de Voorzitter beantwoordde dit aldus, dat hij het voorstel wilde beschouwen als te zijn gedaan in het belang der Mij. Hiermede kwamen de gemoederen enigszins tot bedaren, maar er waren nog heel wat onderlinge gesprekken in groepjes noodig om ze verder tot lichaamstemperatuur te laten afkoelen. In deze uiteindelijke harmonie eindigde de Vrijdagavond, waarvan met muzikale en andere goocheltoeren verder nachtwerk werd gemaakt.

De Zaterdagmorgen-bijeenkomst genoot de onderscheiding van officieel bezoek: bij de opening verwelkomde de voorzitter den heer Dr. van den Berg, Directeur-Generaal van de Volksgezondheid als vertegenwoordiger van den Minister van Sociale Zaken, voorts den burgemeester van Hilversum, den heer Lambooy. Ook Prof. Heringa was aangetrokken geworden door de te houden inleidingen over het thema der schooltandverzorging.

De vergadering ving aan met de op het programma aangekondigde mededeeling van Visser, als voorzitter der commissie tot bestudeering van het tandtechnikers-vraagstuk, over de in te voeren contrôle-maatregelen, welke voortvloeien uit de collectieve overeenkomst met de Ned. Vereeniging van Laboratoriumhoudende Tandtechnici. Hij begon met nogmaals in herinnering te brengen dat de getroffen overeenkomst in de eerste plaats beoogde om door een stelsel van redelijke vergoedingen voor tandtechnische verrichtingen en behoorlijke salariering der tandtechnici de onbevoegde uitoefening in de toekomst te voorkomen. Wilde de getroffen regeling de

beoogde uitwerking hebben, dan was een scherpe contrôle noodig op de naleving der voorwaarden van overeenkomst. Deze contrôle vereischte echter een deskundigheid waarover de tandarts niet beschikt en zoo meende de contact-commissie de oplossing gevonden te hebben door voor dat doel een beëdigd accountant aan te stellen. De technische regeling zou aldus zijn, dat alle bedrijven gecontroleerd worden op, de werkstukken begeleidende, genummerde nota's, waarvoor een vast te stellen vorm wordt verplicht gesteld. Ten einde de contrôle voor de tandartsen tot een minimum te beperken zal deze in den regel loopen over de laboratoria; alleen als er „vergissingen” zouden blijken was de accountant bevoegd b.v. den tandarts inzage te vragen van de geleide-nota's.

Het uitgebreide werk aan deze contrôle verbonden brengt natuurlijk niet onbelangrijke kosten met zich mee; ten einde de bedrijven hiermede niet al te veel te belasten vroeg Visser aan de Mij. een bedrag van f 1000,— als honorarium voor door den deskundige uit te brengen adviezen; de rest zal gevonden worden in een belasting per nota van 1 cent, waardoor naar schatting in totaal over f 2000,— kan worden beschikt als vergoeding voor het omvangrijke administratieve werk. Hij was overtuigd dat de regeling geen bezwaren zou opleveren. Blijft nog over te vermelden dat de heer Crucq, die de Contact-commissie van voorlichting heeft gediend, bereid is het bovengeschetste werk op zich te nemen. Tot slot kon Visser nog mededeelen, dat het tarief voor reparaties gebleken was voor eenige verlaging in aanmerking te komen; wijzigingen in het tarief zouden ook in de toekomst zich voor kunnen doen aan de hand der opgedane ervaring. Hij eindigde met de leden op het hart te binden zich met eventuele bezwaren tot de contact-commissie te wenden en niet door „bedreiging” met het aanstellen van een eigen technicus pressie uit te oefenen op hun laboratoriumhouders en was overtuigd dat uitvoering van het tandtechnisch werk in eigen beheer nooit financiële voordeelen kon opleveren. De vergadering machtigde hierna het H.B. om de gevraagde bijdrage bij wijze van proef voor een jaar toe te staan.

Hierna was men genaderd tot de hoofdschotel van het ochtendmenu: de schooltandverzorging. Het programma onderging eenige wijziging doordat in plaats van Kranenburg, Backer Dirks als eerste spreker het vraagstuk zou bezien vanaf het standpunt van het „Ivoren Kruis”; in tweede instantie sprak Eibrink Jansen, de voorzitter der commissie voor de schooltandverzorging.

Backer Dirks schetste dan eerst de doelstelling ten aanzien van de schooltandverzorging van het „Ivoren Kruis” als niet-pro-

fessioneele organisatie, n.l. het ontwikkelen van betere begrippen omtrent gebitshygiëne bij het groote publiek. Dank zij de deelname van tandartsen en medici in het bestuur is het „Ivoren Kruis” deskundig; door het leekenelement in het bestuur is het onbaatzuchtig. Met dat al is het een organisatie van zuiver propagandistisch karakter. Deze positie verder bepalend tegenover de verwante vereenigingen, karakteriseerde hij de Vereeniging voor Sociale Tandheelkunde in dien zin, dat haar actie uitgebreider en toegespitst is in het bijzonder om op te komen voor de mondhygiënische belangen der bevolking, propaganda te voeren voor en advies te geven bij de invoering van sociaal hygiënische en preventieve maatregelen. Ook zij gaat belangeloos te werk en is bij uitstek aangewezen om de materieele consequenties daarvan en het financieele evenwicht der te scheppen regeling te waarborgen en naar beide zijden in goede banen te leiden. Hierbij kwamen voor haar de moeilijkheden omdat zij voor een goede en succesvolle uitvoering van haar plannen op de medewerking der tandartsen was aangewezen. De bestaande driehoekstelling tusschen deze beide organisaties en de Maatschappij schetste hij aldus: de Mij behoeft de hulp van het „Ivoren Kruis” ter voorlichting van de bevolking en van de Ver. voor Sociale Tandheelkunde voor het aankweken van de vraag naar behandeling door de bevolking zelve bij de overheid, ziekenfondsen e. d. Het „Ivoren Kruis” maakt gebruik van de organisatie der Mij. en van den invloed, welke deze op de collega’s kan uitoefenen om zich propagandisten te verschaffen en zij profiteert van de organisatie der Ver. voor Sociale Tandheelkunde om het publiek te bereiken. De laatste klopt bij het „Ivoren Kruis” aan voor de propaganda of voert deze in samenwerking ermee, behoeft echter voor deskundige voorlichting de hulp van de Mij.

Terugkeerend tot het werk van het „Ivoren Kruis” gaf Backer Dirks een overzicht van de wijze waarop dit zijn propaganda voerde, in woord en geschrift, met behulp van lichtbeelden en filmvertooningen. Voor het een zoowel als het ander had het „Ivoren Kruis” een omvangrijk materiaal verworven, waaruit ook voor de propaganda inzake schooltandverzorging kon worden geput. Een belangrijk onderdeel van de bemoeiingen vormde de uitgave van populaire tandheelkundige geschriften, boeken en brochures en wandplaten. Ten bewijze hiervan was aan den ingang van de vergaderzaal een keurig verzorgde „stand” ingericht.

Vervolgens gaf hij een beeld van den tegenstand waarop de propaganda voor tandverzorging in de laatste jaren was gestuit, een tegenstand zoowel van financieelen als principieelen aard, vooral het eerste, waarbij latent heerschende misvattingen omtrent doel en

wezen van overheidsbemoeïing op dit gebied het werk nog meer bemoeilijkten. In afwachting van betere tijden bleek het surrogaat : financiering door de ouders, resultaten op te leveren, die het kwijnen van den normalen opzet eenigszins compenseerden. Voor de propaganda bij overheid en onderwijsautoriteiten kon het Ivoren Kruis zelf zorgen, voor het verbeteren van de inzichten der massa ten aanzien der schooltandverzorging was de medewerking van tandartsen-propagandisten noodig en voor de rest deed hij een beroep op de collega's om de invoering er van te bevorderen. De bestaande vrees voor uitbreiding der collegiale concurrentie door de vestiging van een schooltandarts ter plaatse noemde hij bekrompen en misplaatst.

Bij de gedachtenwisseling prees N o r d de keuze van het onderwerp, omdat het in het licht der huidige omstandigheden gelegenheid gaf zich af te vragen of schooltandheelkunde nuttig en noodig was. Aan de waarde van het instituut kon niet getwijfeld worden ; uit vergelijkend onderzoek van den gebitstoestand van gesaneerde en niet-behandelde leerlingen van de 6e klasse der Lagere School blijkt het resultaat zóó duidelijk, dat zelfs een leek dit moet opvallen. Hij wees er met nadruk op dat de school de eenige doeltreffende plaats was om het jonge kind te bereiken, al bleef het nóg jongere kind, de kleuter, waarvoor behandeling niet minder noodig was, buiten schot. Hoezeer echter tandheelkundige volksopvoeding een noodzakelijke voorwaarde was voor het succes van een dergelijk sociaal hygiënisch instituut bleek uit het échec met de tandheelkundige klinieken, die dank zij vorstelijke giften van de „Eastman Fundatie” in verschillende hoofdsteden van Europa waren gesticht. In Londen, Parijs, Stockholm, Brussel en Rome waren schitterende millioenen-gebouwen verrezen, maar praktisch gebeurde er niets, behalve in Stockholm waar de kliniek voor kinderen van 12—18 jaar in vol bedrijf is. De oorzaak was, dat alleen in Zweden de bevolking in alle lagen overtuigd was van het nut eener regelmatige gebitsverzorging. Voor het bereiken van een dergelijken toestand was propaganda voor schooltandverzorging een onontbeerlijk hulpmiddel.

Hierna voerde de Directeur-Generaal van de Volksgezondheid het woord, wien het verheugde als vertegenwoordiger van den Minister van Sociale Zaken aanwezig te kunnen zijn. Uit hoofde van zijn vroegere functie had Dr. v a n d e n B e r g belangstelling voor dit grensgebied van onderwijs en volksgezondheid. Hij kon de verzekering geven dat deze ook in de kringen der autoriteiten voor dit onderdeel der sociale geneeskunde groeiende is. Hieraan zou, naar hij meende, meer steun verleend worden als er meer eenheid was in de actie. Het bestaan van twee organisaties naast de Mij. elk

met een omschreven taak kon niet anders dan verwarrend werken op het groote publiek. Centralisatie in één hand zou dit bezwaar kunnen ondervangen. Voorts was het den spreker opgevallen dat ten aanzien van het vraagstuk van den tandenborstel de meeningen lijnrecht tegenover elkaar staan.

Prof. Heringa, hierna het woord voerende, schetste in het kort de taak der Ver. voor Sociale Tandheelkunde, welke niet in de eerste plaats gericht was op schoolmondverzorging; in het bijzonder voelde de vereeniging zich aangetrokken tot het kind, dat de school verlaten had. Toen echter de schooltandverzorging onder den druk der financieele overheidszorgen bezweek, had zij zich de vraag gesteld, of deze organisatie niet self-supporting was te maken. Mits goed geregeld kon de hulp binnen het financieel bereik der meeste ouders worden gebracht en de vereeniging had voor dat doel contact gezocht met lichamen, die schooltandverzorging op zich zouden willen nemen. Plaatselijke omstandigheden vereischten echter telkens ander tactisch optreden. Als de tandartsen maar eendrachtig zich voor deze zaak interesseerden, zou het zooveel gemakkelijker gaan. Spreker's ervaring als leek was echter dat menige tandarts beweerde geen kindergebit te behandelen. Tegenover zijn eigen kinderen had hij de gebitsverzorging verwaarloosd, maar hij was van deze dwaling bekeerd, omdat hem gebleken was dat met conscientieuze toewijding zooveel was te bereiken. Evenmin als sociale geneeskunde het werk is van iederen arts, was ook elke tandarts voor dit werk geschikt en hij nam niemand kwalijk als hij geen roeping gevoelde voor het ambt van schooltandarts. Maar wel moest de schoolmondverzorging *) op de hoogste grondbeginselen gevestigd worden, omdat spreker overtuigd was dat het principe niet alleen geldt voor den leeftijd van 6—12 jaar, maar reeds vanaf het tweede levensjaar. Het was de Vereeniging voor Sociale Tandheelkunde gelukt om op de basis van self support schooltandverzorging te organiseeren in een complex van gemeenten benoorden het IJ, en in Haarlem, alwaar medewerking van gemeentebestuur en ziekenfondsen was verkregen.

De opmerking van Dr. van den Berg aangaande de tegenstrijdige meening en omtrent het nut van den tandenborstel bleef niet onbeantwoord. Sanders wilde gene dienaangaande niet in onzekerheid laten. Hij herinnerde aan de gedachtenwisseling over dit vraagstuk in de Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen, naar aanleiding van de reclame voor een bepaalde soort tanden-

*) Tegen het woord schoolmondverzorging maakte Eibrink Jansen bezwaar; zolang in ons land officieel tandartsen waren, moest van schooltandheelkunde worden gesproken.

borstel. Als objectief resultaat kon hij dan ook zeggen, dat de overgrootte meerderheid der tandartsen aan de bijzondere waarde van dien tandenborstel geen behoefte gevoelde. Bij leeken en medische autoriteiten echter den indruk te willen vestigen, dat het gebruik van den gewonen tandenborstel verkeerd was, beteekende, naar zij zeide, de grootste klap, die men aan de sociale tandheelkunde kon toebrengen.

Nord vatte vlam bij de opmerking van Prof. Heringa, dat tandartsen zich onttrekken aan de behandeling van het kindergebitt en noemde dit de ernstigste kunstfout. Sanders sprak bij interuptie van strijd met den beroepseed.

Na een korte pauze was het woord aan Eibrink Jansen voor zijn overzicht van den stand van de schooltandverzorging in ons land, waaraan hij eenige opmerkingen vastknoopte ten aanzien van de bestaande vormen. Uit een enquête was gebleken, dat van de 600.000 lagere-schoolkinderen 73000 schooltandverzorging genieten, deels in officieele, deels in particuliere organisatie. De eerste, als sociaal overheidsinstelling, verdiende z. i. verre de voorkeur, vanwege het gezag dat zij uit dien hoofde geniet en hetwelk ook op de positie van den schooltandarts tegenover de ouders zijn stempel drukt. De salariering van den tandarts varieert van behoorlijk tot absoluut onvoldoende; aangezien de Mij. afhankelijk is van den goeden wil kan zij niets dwingend voorschrijven; aandringen op salarisverbetering vergroot de kans op opheffing van den geheelen dienst. De wanverhouding tusschen vraag en aanbod bij een vacature was vaak mede oorzaak van onvoldoende bezoldiging. Het sociale effect van de schooltandverzorging is rechtstreeks afhankelijk van de geschiktheid en toewijding van den betreffenden functionaris. Heel veel diensten strandden in de eerste jaren op gebrek aan routine van den tandarts. Volgens de Haagsche ervaring duurt het twee jaar alvorens een schooltandarts onder voortdurende leiding en contrôle van een deskundig collega is ingewerkt, waaronder te verstaan het in den gestelden tijd behandelen van 6000 kinderen. Om met succes schooltandarts te zijn aan een op te richten dienst was het noodig zich tevoren bij een gevestigde organisatie op de hoogte te stellen en in te werken. Over de organisatie van een dienst moest men niet licht denken. Wanneer een ongeroutineerde schooltandarts, doordat hij met zijn tijd niet uitkomt, zich zou gaan „aanpassen”, leidt dit, evenals in de particuliere praktijk, tot vermindering van de kwaliteit van het werk. Om den dienst op een goed peil te handhaven was er maar één middel: contrôle: deze zet de wilskracht aan, die anders zoo licht verslapt. Ontslag van onbekwame krachten moet mogelijk zijn. Dit

beteekende, professioneel gesproken geen doodvonnis; men kan een uitmunten tandarts zijn, maar voor schooltandheekunde de vereischte eigenschappen missen. Ook moet er tegen gewaakt worden dat met andere oogmerken dan het sociale doel oprichting van een schooltandheekundigen dienst worden nagestreefd. De Mij. zal zoo veel mogelijk dergelijke ongewenschte toestanden moeten keeren. Het vol-ambtenaarschap als middel heeft groote bezwaren, de specialisatie maakt den tandarts ongeschikt voor de algemeene praktijk als hij na eenige jaren zou willen veranderen van werkkring.

Behalve contrôle (liefst door tandartsen uit een andere plaats) bepleitte de sprekers voor de popularisatie van het instituut veel collegiaal bezoek aan den dienst, om aldus ongelooovige Thomassen te kunnen genezen van hun scepsis ten aanzien van het praktische resultaat. De belangstelling in het algemeen onder de collega's was nog maar matig: een enquête onder honderd tandartsen in 20 plaatsen om het standpunt van den tandarts tegenover het instituut der schooltandverzorging te leeren kennen trof geen doel door gebrek aan medewerking!

Elk systeem had zijn fouten; van het principe der vrijwillige bijdragen waren de salarissen der tandartsen de dupe. De spreker was meer geporteerd voor vrijwillige deelname, maar dan met verplichte, progressieve bijdrage afhankelijk van het inkomen. Hierdoor was het mogelijk kinderen van onvermogenen kosteloos te helpen. Vele beter gesitueerden bepaalden zich bij het eerstgenoemde systeem tot de betaling van het gestelde minimum.

Een groot struikelblok was de beperkte hulp (alleen saneering van het blijvende gebit). Het publiek dat iets betaalt, hoe weinig ook, stelt direct hooge eischen en verlangt liefst volledige behandeling. Een oplossing van deze moeilijkheid leek hem het verstrekken van conserveerende behandeling van het melkgebit tegen extra-betaling per verrichting. Schade voor de particuliere praktijk was hiervan niet te duchten, daar blijkens de ervaring in den Haag van de 32000 verzorgde schoolkinderen nagenoeg geen enkele in de particuliere praktijk werd behandeld. Maar uitbreiding van de beperkte hulp (die geen mislukkingen kent) tot de volledige met al haar risico's en mislukkingen zou de kosten aanzienlijk opvoeren vanwege de noodzakelijke uitbreiding van het personeel. En of de overheid uit politiek oogpunt de voorgestane behandeling tegen extra-vergoeding zou willen aanvaarden was twijfelachtig. Intussen stond men voor het dilemma: of de propaganda voor de behandeling van het melkgebit stopzetten of de gelegenheid daartoe openstellen, maar dan door specialisten. De oplossing van deze puzzle was de taak voor de eerstvolgende jaren.

Het beperkte karakter van de schooltandverzorging vormde de kern van de op deze inleiding volgende gedachtenwisseling. Visser verdedigde de stelling dat het instituut niet aan zijn doel beantwoordde als het zich alleen op de conserveering van de blijvende elementen richtte en niet tevens aan orthodontische behandeling aandacht besteedde. Zulks temeer, omdat herkenning en behandeling van afwijkingen in den stand der tanden de behandeling in een vroegtijdig stadium veel eenvoudiger maakten. Dit onderzoek zou hij opgedragen willen zien aan een orthodontist, aangezien hij het den schooltandarts niet toevertrouwde. Eibrink Jansen wees er op dat de functionarissen in den Haag krachtens hun instructie er wel aandacht aan moeten wijden, maar de tijd laat geen correspondentie en gesprekken met de ouders toe. Bovendien leidden deze vaak tot teleurstelling wanneer achteraf bleek, dat de noodzakelijke behandeling voor de ouders onbetaalbaar was. Visser was hiermede niet bevredigd en bleef van meening dat schooltandverzorging algeheel diende te zijn, zij het met behulp van orthodontische specialisten. De inleider legde er ten slotte nog den nadruk op dat het beperkte karakter der behandeling niet wordt verheeld, noch tegenover de schoolhoofden noch tegenover de ouders. Op verzoek van Nord verklaarde hij zich bereid met orthodontistische hulp een onderzoek in te stellen naar den omvang van de gebitsafwijkingen bij de schoolgaande jeugd. Op een vraag van Mr. Nord Thomson aangaande het al dan niet verplichte karakter der behandeling, erkende de inleider de vrijheid der ouders om een advies daartoe naast zich neer te leggen, maar advies zonder aansluitende behandeling maakte van het instituut een wassen neus. Daarom volgde men in den Haag het systeem om alleen bij kenbaar gemaakte bezwaren de behandeling achterwege te laten, de menselijke traagheid kwam aldus de schooltandverzorging ten goede!

Nadat Paesi nog een pleidooi had gehouden voor de instelling van een getuigschrift van schooltandarts ten einde bij sollicitaties een betrouwbare keuze te hebben, vatte de voorzitter de gedachtenwisseling samen in de conclusie, dat het kind behalve behandeld ook tandheelkundig opgevoed moet worden op aantrekkelijke wijze. Het H.B. hoopte alle aangevoerde punten in eigen boezem te overwegen.

Bleef nog over de rondvraag. Op een informatie van Schutte Jr. naar de bevoegdheid van den tandarts om gebruik te maken van het lachgas-analgesie-apparaat, door hem in Januari l.l. ter vergadering gedemonstreerd, gaf van Hasselt een uitvoerige inlichting. Hij had n.l. deze vraag voorgelegd aan een speciaal daartoe belegde vergadering van den Gezondheidsraad, waarvan

de op dit gebied deskundige leden de geringe gevaarlijkheid der toepassing erkenden. Zij gaven echter als hun meening te kennen, dat de beoogde analgesie, hoewel geen algemeene gevoelloosmaking, toch als het beginstadium ervan moest worden beschouwd. Aangezien het aanwenden van algemeen gevoelloosmakende middelen den tandarts verboden is, viel bijgevolg ook de toepassing van analgesie-verwekkende middelen en methoden onder deze bepaling. Zoolang de wet het gebruik van het apparaat in de tandheelkundige praktijk in den weg stond, meende van Hasselt dat de tandarts niet verantwoord was het te gebruiken. In het belang van de patiënten, die van het genot der analgesie aldus verstoken bleven zouden dan andere wegen bewandeld moeten worden, maar het was de vraag of die gevonden konden worden.

Op een vraag van *Flaumenhaft* in verband met de interpellatie-Molmaker inzake verdere toekenning der bevoegdheid aan sommige personen, deelde de *voorzitter* mede dat deze kwestie de volle aandacht had van het H.B. en bereids een bespreking op het Departement had plaats gevonden. Het resultaat was dat er aanleiding bestond om terug te komen op de beslissing van de commissie-Limburg en van de toenmalige examen-commissie. Er was een besliste neiging om tot liquidatie te komen van deze voor alle partijen onverkwikkelijke affaire, waarbij het er om ging alsnog de billijkheid te betrachten door tot revisie te komen voor bepaalde personen. Daarachter stond dan het groote leger onbevoegden, die misbruik maken van den onzekeren toestand en waartegen het hoog tijd was dat justitieele maatregelen werden genomen.

In het vooruitzicht daarop togen de aanwezigen per autobus naar Loosdrecht om aan en na de lunch verstrooiing te vinden als belooning voor de betoonde aandacht voor de zaak der maatschappelijke tandheelkunde.

Rest nog met een enkel woord melding te maken van de bijzondere ontvangst der vergadering op het Raadhuis te Hilversum door het College van Burgemeester en Wethouders, hetwelk zich na de officieele begroeting beijverde om de leden de architectonische schoonheid en de technische voortreffelijkheden te toonen. Onder de persoonlijke leiding van den burgemeester, de wethouders en eenige zijner ambtenaren werd een rondgang door het gebouw gemaakt waarbij niets verzuimd werd om den indruk zoo volledig mogelijk te doen zijn.

Behalve door aanwezigheid ter vergadering op Zaterdagmorgen, toonde de heer Lambooy ook zijn belangstelling door aan te zitten aan het feestdiner in hotel Hamdorff, waaraan tevens de burgemeester der gemeente Laren deelnam.

B.